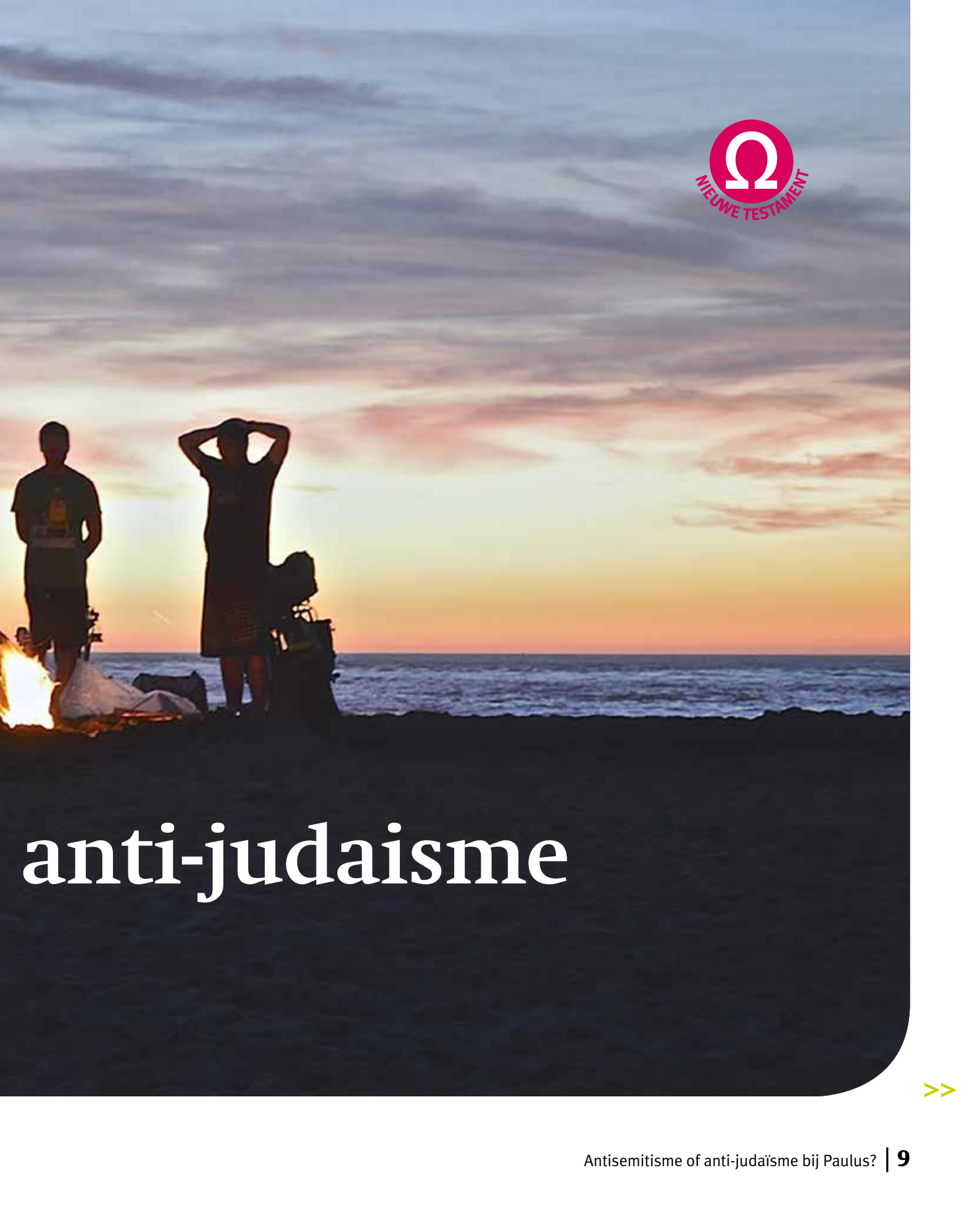

Antisemitisme of bij Paulus? • door Gerard Kramer

anti-judaïsme

SOMMIGE UITLEGGERS WETEN NIET GOED RAAD MET PAULUS' SCHERPE WOORDEN OVER DE JODEN IN 1THESSALONICENZEN 2:14-16, EN STELLEN DAT BIJ HEM SPRAKE IS VAN ANTISEMITISME, OF OP ZIJN MINST VAN ANTI-JUDAÏSME, AL DAN NIET TIJDELIJK EN OP BASIS VAN EMOTIES. PAULUS SCHRIJFT NAMELIJK HET VOLGENDE:

2:14 WANT U, BROEDERS, BENT NAVOLGERS GEWORDEN VAN DE GEMEENTEN VAN GOD DIE IN JUDÉA ZIJN IN CHRISTUS JEZUS, OMDAT OOK U VAN UW EIGEN LANDGENOTEN HETZELFDE HEBT GELEDEN ZOALS OOK ZIJ VAN DE JODEN, 2:15 DIE ZOWEL DE HEER JEZUS ALS DE PROFETEN GEDOOD EN ONS VERDREVEN HEBBEN. OOK BEHAGEN ZIJ GOD NIET EN ZIJN TEGEN ALLE MENSEN, 2:16 TERWIJL ZIJ ONS VERHINDEREN TOT DE VOLKEN TE SPREKEN OPDAT ZIJ BEHOUDEN WORDEN; ZODAT ZIJ ALTIJD [DE MAAT VAN] HUN ZONDEN VOLMAKEN. MAAR DE TOORN IS OVER HEN GEKOMEN TOT [HET] EINDE TOE.

Bruce

Een voorbeeld van zo'n worsteling vinden we in de gedachten van F.F.Bruce¹. Hij wijst erop dat dit de enige plaats is waar 'de Joden' verantwoordelijk worden gehouden voor de dood van de Heer Jezus. In het boek Handelingen wordt deze verantwoordelijkheid beperkt tot de Jeruzalemmers en hun oversten (Hand.2:23,36; 3:13-17; 7:52; 13:27,28). Elders specificeert Paulus degenen die de Heer hebben gedood als 'de oversten van deze wereld'.

'Ons verdreven hebben': Bruce legt uit dat dit betrekking heeft op de verdrijving van Paulus uit Thessalonica en aansluitend uit Berea. Hoe Paulus over zijn Joodse volksgenoten dacht, vinden we in Rom.9:1-5; 10:1-4; 11:25-32.

Bij de uitleg van het tekstelement 'zo maken zij altijd de maat van hun zonden vol' wijst hij op Matth.23:32; Hand.7:52.

Elders vertelt Paulus welke 'toorn' de Joden was overko-

men, maar dat was geen onherroepelijke vergelding: de verharding, als voorspel op het mysterieuze doel van God, wordt uiteindelijk gevolgd door de redding van heel Israël (Rom.11:25,26). Onzeker is, aldus Bruce, wat Paulus hier bedoelt met 'toorn is over hen gekomen tot het einde toe'. Deze verzen zijn volgens Bruce mogelijk een latere toevoeging na jaar 70!

Bruce citeert met instemming een andere uitlegger, Davies, die stelt dat we uit vs. 16c niet mogen afleiden dat 'heel Israël' de uitverkiezing en de belofte wordt ontzegd. De term 'Joden' wordt gebruikt, niet 'Israëlieten' of 'Hebreeën'. Paulus ziet hier niet het hele Joodse volk als geheel, maar, aldus Davies, geciteerd door Bruce, de ongelovige Joden die met geweld het evangelie hebben gehinderd. Volgens Bruce had de passage, als dit de betekenis was, iets minder dubbelzinnig mogen zijn neergeschreven. Uiteindelijk betwijfelt Bruce daarom of vss.15-16 aan Paulus kunnen worden toegeschreven.

¹ F.F. Bruce, *1&2 Thessalonians*, in: *Word Biblical Commentary*, Vol.45, Waco, Texas, 1982

Eadie

John Eadie² is van mening dat Paulus deze bewoordingen gebruikt omdat hij op het moment dat hij ze schreef ook zelf in Korinthe tegenstand van de Joden ervoer; zij brachten hem voor Gallio's rechterstoel (Hand.18). Eadie denkt dus dat Paulus hier op deze manier schrijft onder invloed van de omstandigheden waarin hij op dat moment verkeert.

Fee

Gordon Fee³ stelt dat het hier niet gaat om de Joodse gemeenschap als geheel, maar speciaal om dat deel van de gemeenschap waarvan de leiders zich duidelijk vijandig opstelden tegenover Christus en zijn vroege volgelingen.

Een poging tot evenwichtige uitleg: generalisatie in context

We gaan, om een verantwoorde uitleg van de aan het begin van dit artikel geciteerde generaliserende woorden in 1Thess.2:14-16 te kunnen geven, deze verzen nu in hun samenhang, dus in de context, bekijken.

Hoe is zichtbaar geworden dat de Thessalonicenzen gelovigen zijn in wie het woord van God actief is, dus gelovige mensen zijn geworden in wie God zelf werkt? Dat bleek toen de Thessalonicenzen te maken kregen met vervolging, en wel op zo'n manier dat Paulus niet schroomt daarvoor het woord 'lijden' te gebruiken. Dat lijden is hun overkomen van de kant van hun eigen landgenoten, oftewel van de Grieken in hun eigen stad. Weliswaar is de vervolging die in Hand.17 beschreven wordt, begonnen door jaloerse ongelovige Joden, maar die hebben zich vervolgens bediend van 'enige boze mannen van het gepeupel', met als gevolg een volksoploop, opschudding in de stad Thessalonica (vs.5) en een verwarde menigte, inclusief de stadsbestuurders (vs.8). Paulus laat er hier in zijn brief geen misverstand over bestaan dat de hoofdmoot van het lijden de gelovigen in Thessalonica is overkomen van de kant van hun heidense volks- en stadgenoten.

Paulus laat de Thessalonicenzen vervolgens weten dat zij niet de eersten zijn die op deze manier moesten lijden onder vervolging door land- of volksgenoten. Eerder was dit de ervaring geweest van de 'gemeenten van God die in Judéa zijn in Christus Jezus', oftewel van de christelijke Joodse gemeenten in Judéa. Paulus lijkt te willen zeggen dat wat de Joodse christenen in Judéa hadden meegeemaakt, nog erger was dan wat de Thessalonicenzen van de kant van hun heidense volksgenoten hadden ondervonden. Het was daarom terecht dat de Thessalonicenzen hun Joodse broeders en zusters in Judéa als voorbeeld namen! Deze Joodse christenen hadden namelijk hun ongelovige volksgenoten als vervolgers tegenover zich gekregen (zie Hand.4:3; 5:17-42; 6:8-8:2; 9:1-2), en dat was niet zomaar een volk als de vele heidense volken. Nee, dit bevoorrechte volk van God had zich *in ongelooft* tegen God en de voor hen bestemde Christus gekeerd.

Anders gezegd: de *ongelovige* Joden (niet steeds dezelfde individuen!)

- hadden de Heer Jezus gedood, evenals ze de oudtestamentische profeten hadden gedood, en zetten deze trieste traditie voort (zie 1Kon.18:4; 19:10; 2Kron.24:20-22; Neh.9:26; Jer.2:30; Matth.23:37; Hand.7:52);
- hadden Paulus en zijn medewerkers verdreven (nl. uit Thessalonika en Beréa; zie Hand.17:1-15; vgl. hun eerdere verdrijving uit het Pisidische Antiochië (Hand.13:45-50) en uit Lystra (Hand.14:19));
- behaagden God niet, en
- waren tegen alle mensen; dat werd hierin zichtbaar dat zij
- uit jaloersheid Paulus en zijn medewerkers verhinderden tot de volken te spreken om hun het evangelie van de behoudenis te verkondigen (vgl. Luk.11:52; Hand.13:45);
- waren ononderbroken bezig de maat van hun zonden vol te maken.

2 John Eadie, *A Commentary on the Greek Text of Paul's Letters to the Thessalonians*, Birmingham, Alabama USA, First Printing of new edition July 2005

3 Gordon D. Fee., *The First and Second Letters to the Thessalonians*, in: *The New International Commentary on the New Testament*, Grand Rapids, Michigan 2009

Paulus sluit af met een ernstige conclusie: Gods toorn rust ten volle op de ongelovige Joden, al is het definitieve oordeel over hen nog niet voltrokken. Dat zal pas gebeuren in de tijd van de Grote Verdrukking (Jer.30:7; Matth.24:21) - en die tijd is nog niet aangebroken.

Nog enkele detailopmerkingen:

- Juist uit de toevoeging ‘en ons verdreven hebben’ blijkt dat Paulus niet uitsluitend (contra Fee) de Joden bedoelt die zich daadwerkelijk aan de dood van de Heer Jezus hebben schuldig gemaakt. Dat zijn immers niet precies degenen die Paulus en zijn collega’s letterlijk uit Thessalonica en Beréa hebben verdreven, zelfs niet uit Jeruzalem! Het gaat om het gedrag en de kenmerken in het algemeen van ongelovige Joden, ook de diaspora-Joden dus, die zichzelf niet gedistantieerd of bekeerd hebben van de houding van de Jeruzalemse Joden die rechtstreeks verantwoordelijk waren voor de dood van de Heer Jezus, en die zich dus, evenals zij, ook tegen zijn dienaren keerden.
- M.b.t Paulus’ opmerking dat de ongelovige Joden God niet behagen en tegen alle mensen zijn, is interessant wat hij zegt over hoe hijzelf als ongelovige Jood was geweest: ‘Ik meende dan bij mijzelf, dat ik tegen de naam van Jezus de Nazoreeër veel vijandigs moest doen’ (Hand.26:9). M.b.t. ‘God behagen’ zie ook 1Thess.4:1; daartoe is het vlees, of het nu van Joden of heidenen is, in vijandschap tegen God, niet in staat (Rom.8:7-8).
- M.b.t. Paulus’ slotopmerking: ‘Maar de toorn is over hen gekomen tot [het] einde toe’: sommige uitleggers (Moffat⁴, en in zekere zin, zoals we zagen, Bruce) denken dat deze opmerking betrekking heeft op de verwoesting van Jeruzalem in het jaar 70. Zij beschouwen deze woorden daarom niet als tekst van Paulus, maar als een *glosse*, dat is een verklarende kanttekening van een afschrijver in de kantlijn, die vervolgens als latere toevoeging in de tekst terecht is gekomen. Jeruzalem was immers, zo redeneren zij (op zichzelf terecht), nog niet verwoest toen Paulus deze brief schreef. Er is echter geen reden deze woorden niet als tekst van Paulus te beschouwen; ze ontbreken bovendien in

⁴ James Moffat, *The First and Second Epistles to the Thessalonians*, in: W.Robertson Nicoll, *The Expositor's Greek Testament*, Vol. IV, Grand Rapids, Michigan, repr. 1983

geen enkel handschrift! Als deze woorden van Paulus niet op de verwoesting van Jeruzalem betrekking hebben - dat is slechts een beperkte voorvervulling van wat nog gaat komen - , moeten ze slaan op iets dat toen nog niet had en nu nog steeds niet heeft plaatsgevonden, dus op de toekomst. De komende toorn van 1:10 wordt hier indringend en profetisch voorgesteld als reeds gekomen, maar nog niet voltrokken; zo wordt het einde gemarkeerd van Gods handelen met Israël. Deze straf is 'tot het einde' (Gr. *eis telos*), oftewel 'ten volle' (zie Joh.13:1): het is een straf die als einde heeft Gods verwerping van het *ongelovige* Israël - totdat de volheid van de volken zal zijn ingegaan (Rom.11:25) en er een rest van Israël tot bekering zal komen. Maar dat laatste onderwerp bespreekt Paulus in zijn brief aan de Romeinen; zie hieronder.

De Jood Paulus was absoluut geen antisemiet of anti-judaïst, zoals naar aanleiding van dit gedeelte wel is gedacht. Hij wist heel goed waar hij het over had: hij had immers zelf als Jood op een fanatieke manier de Joodse christenen vervolgd (zie Hand.8:1; 9:1v.; 1Kor.15:9; Gal.1:13; Fil.3:6; 1Tim.1:13). Toch - of misschien juist daardoor, en doordat hij de genade van God had ervaren - had hij een hart vol medelijden als hij aan de situatie van zijn Joodse volksgenoten dacht, zoals elders blijkt. Ook gaf hij door hoe geweldig de toekomst is voor diegenen van hen die zich na een tijd van verharding en verblinding alsnog zullen bekeren en de Heer Jezus zullen aannemen. Zij zullen door God worden aangenomen, en die gelovige rest zal door God worden beschouwd als het *hele* volk Israël! Zie Rom.9:1-5; 10:1-4; 11:25-32.